لەقەی شیعر و لەقەی ماین!..
سەدیق سەعید ڕواندزی

لە مێژووی ئەدەبی کوردی و مێژووی ژانری شیعریش بە تایبەتیدا، دوو نموونەی مێژوویی و زیندووی جوانی شیعریی هەن، کە شاعیرەکانییان دوای نووسینییان، تا هەتایە لە شیعر نووسین وەستان. ئەم دوو نموونەیەش (ئەحمەد هەردی) و (محمەد عومەر عوسمان) نن، کە هەر یەکە و تەنها کۆمەڵە شیعرێکییان چاپ و بڵاو کردۆتەوە و ئیتر جارێکی تر، نەچوونەوە سەر نووسینی شیعر. بێگومان ئەم دوو شاعیرە، دوو نموونە و دوو دەنگی دیاری شیعر و ڕێزگرتن و بە شکۆ سەیرکردنی شیعرن. ئەوان دڵنیابوون لەوەی هەر دەقێکی دیکە بنووسن، ناتوانن سنووری ئەو شیعرانە تێ بپەڕێنن، بۆیە نەکەوتنە کاوێژکردنەوەی وشە و خولانەوە بە دەوری وێنەی سواو و شیعری بێ ناوەڕۆك. بۆیە تا هەتایە (ڕازی تەنیایی) و (لە غوربەتا)، وەك دوو کۆمەڵە شیعری جوان و گەورەی نێو دنیای شیعری کوردی دەبینرێن و دەمێننەوە. هەر کاتێك شاعیرێك، کەوتە کاوێژکردنەوەی وشە و زمان و شیعر، ئیدی جوانترین داهێنان ئەوەیە، ڕێز لە خۆی و خوێنەرەکانی بگرێت و تخوونی شیعر نووسین نەکەوێت. سەردەمانێك، خانمە شاعیرێکی بوێر و دەنگ زوڵاڵ ، کە خۆی وەك شاژنی شیعر و دژە باو دەناساند، لە نێوەندی شیعری کوردیدا بوونی هەبوو. ئەو خانمە کە ئەوەندە خۆی بە دژە باو دەزانی ، تەنانەت ناوی بەرنامەکەشی نابوو (دژە باو!) وەك دەرکەوتەیەکی نوێ، لە دنیای فێمێنیزم و ئەزموونێکی جیاوازی شیعری ژنان دەبینرا و دەخوێنرایەوە.

ئەو خانمە شاعیرە، دوای ئەوەی لە پێناو ژیانی تایبەتی خۆی (کە مافی هەموو کەسێکە) پشتی کردە دایك و نیشتمان و هاوڕێ و شیعر و دژە باوییەکەی و دابڕاو و هەگبەی شیعری بەتاڵ بوو، ئێستا بە هەندێك شیعری سادە و دەردەدڵ و کرووزانەوە و پڕ لە پەشیمانی، دەیەوێت جارێکی دیکە ببێتەوە بەو (دژە باوەی) لافی پێ لێ ئەدا و هەزاران ژن ئێرەیان پێ دەبرد. کە شاعیرێك نەتوانێت لە لوتکەدا بمێنێتەوە، بێگومان دێتە خوارەوە بۆ بنار. شاعیرێك کە نەیتوانی داهێنانی تازە و ئەزموونی تازە بێنێتە ئاراوە، باشترین کارێك بیکات بۆ ئەوەی ڕێز لە خوێنەرەکانی بگرێت ئەوەیە، واز لە شیعر نووسین بێنێت. بۆ ئەوەی ئەزموونە جوانەکانی ڕابردووی، بە ئەزموونە کاڵ و کرچ و نا شیعرییەکانی ئێستای نەسڕێتەوە. لە نێوەندی ئەدەبی کوردیدا، زۆرن ئەو شاعیرانەی هەگبەی شیعرییان لە

وشە و وێنە و دنیابینی شیعری بە تاڵ بووە و شیعر وازی لەوان هێناوە، کەچی هێشتا ئەوان واز لە شیعر ناهێنن. وەك چۆن هەموو شتێك کۆتایی دێت، دەشێ شیعریش لای بەشێکی زۆر لەو شاعیرانە ، کە شتێکی نوێیان پێ نەماوە بۆ وتن، کۆتایی هاتبێت. لەو ڕوانگەیەوە، پێ دەچێت کانیاوی شیعری (حەمە سەعید حەسەن) یش (ئەگەرچی من بە ڕەخنەگرێکی دیاری دا ئەنێم نەك شاعیر) وشك ببێت، بۆیە ئەویش کەوتۆتە نووسینی شتی سادە و بێ بەهای وەها بە ناوی شیعرەوە، کە خوێنەر شەرم دەیگرێت، وشەی لەو شێوەیە، لە دەمی ئەو نووسەرە دیارە بۆنە دەرەوە. حەمە سەعید حەسەن، شیعرێکی بۆ ڤاڵانتاین نووسیوە و لە شیعرەکەیدا دەڵێت:_

داوای یەك دوو ماچم لێکرد
بەم ڕۆژی ڤاڵانتایینە
دڵی ناسکی شکاندم
لەقەی لێدام ئەو ماینە
درۆیە کە گوتویانە
ژانی نییە لەقەی ماین
ئازاری هێندە بە سوێیە
کۆللێ تیای نامێنێ ئایین
شەرتە ئیتر تەکلیفی ماچ
نەکەم لە هیچ کچێ
نەهێڵم شکۆم زامدار بێ
بۆ سوکە مژینی لچێ

ئەم نووسەرە، کە ساڵانێکی درێژە، شەڕی ئایین و ڕەگەزی نێر و ئەرز و ئاسمان، بە تێگەیشتنی خۆی لە پێنا و دەستەبەرکردنی مافەکانی ژن و یەکسانییان لەگەڵ پیاودا دەکات، کەچی هەر خۆی شکۆی ژنی شکاندووە. شاعیر، ژن بە (ماین) دەچوێنێت و دڵ شکاندنیش بە (لووشکە) وەشاندن. هەمووشمان دەزانین لەقە و لووشکە هاویشتن، دوو ئیدیۆمن و بەمەبەستی کەمکردنەوە و نزم سەیرکردنی مرۆڤ بە کار دەهێنرێن و ئەو مانایەش دەدەن. بۆیە نووسەر، ناڕاستەوخۆ بە ناوی شیعر بۆ ڤالانتایین، لە کەسیەتی و شکۆی ژن دەدات و ژن وەك (ماین) دەبینێت. بێگومان ئەگەر ژنیش ماین بێت، ئەوا دەبێ پیاویش ئەسپ بێت. کەواتا ئەسپەکە سواری ماینەکە دەبێت. شاعیر!، دوای ئەوەی نائومێد دەبێت لەوەی ژنێك ماچی بداتێ، ئیدی ئەمجارەیان شکۆی پیاوبوونی خۆی تێختر دەکاتەوە و شێلگێرانەتر ژن بە بێ بەها و سووك دەبینێت و باس لەوە دەکات کە داوای ماچ لە هیچ ژنێکی تر

ناکات، چونکە خۆی وتەنی (شکۆی زامدار) دەبێت! دیارە شکۆی پیاوبوونیش لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، تەنها یەك واتای هەیە ئەویش (پیاو) بوونە، کە ئاماژەیە بۆ زاڵبوون و باڵادەستی پیاو بە سەر ژن. چونکە شەهامەتی پیاوبوون لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، زۆرجار بەوە لێك دەدرێتەوە کە نێرێك تا چەند حیساب بۆ ژن دەکات و کورد وتەنی (ئێمەر) نییە! حەمە خۆی زۆر لەوە گەورەتر دەبینێت، شکۆی خۆی بکاتە قوربانی داوای ماچێك. هاوتاکردنی ژن بە مایین و ناڕەزایەتی ژن بە لووشکە، ئەو پەڕەی نەنگییە بۆ نووسەرێك کە خۆی وەك داکۆکیکەرێکی سەرسەختی ژنان پیشان دەدات و ڕای گشتی چەواشە دەکات. ئەم کورتە شیعرەی حەمە سەعید، جگە لەوەی ئەو ئاماژەیەی هەیە، هاوکات هیچ ڕەهەندێکی واتایی و ئستاتیکی نییە و لە پێنا و هاوسەروا و کێشی شیعرەکەی، (ئایین) و (مایین) ی بە یەکەوە خستۆتە نێو ئەو چەند وشە سادە و ساکارو بێ مانایانەوە، کە لە هەموو شتێك دەچن لە شیعر نەبێت. ئەمە، نموونەیەکە لەوەی کە هەگبەی شاعیر بە تاڵ بوو، ئیدی شتێك نامێنێتەوە بە ناوی وشە و شیعر. شاعیرێك ژن وەك ئامرازی (سواربوون) و (وەچە خستنەوە) ببینێت، نازانم لەکوێوە، بەرگری لە مافی ژن و یەکسانییان لەگەڵ پیاودا دەکات؟ مەگەر ئەم دیدگا خێڵەکی و میللیی و پەتریاکییە، چ لەلای کەسانێك کە زۆرجار دەڵێن سەیری ئەو ژنە بکە دەڵێی (مایینە)، چ لەلای شاعیرێك کە سەدان کتێبی خوێندبێتەوە، چ جیاوازییەکی هەیە؟ ئەمە با خوێنەران سەنگی مەحەك بن لەوەڵامدانەوەی.

ڕوونکردنەوەی چەند پەراوێزێکی پێویست:_

*- ئەم شیعرەی حەمە سەعید حەسەن، لە دوا لاپەڕەی ڕۆژنامەی (هەولێر) ژمارە (2419) ڕۆژی 14/2/2021 بڵاوکراوەتەوە و تکا دەکەم خوێنەران بگەڕێنەوە سەر شیعرەکە و بیخوێننەوە.
**_ مایین، لە ڕەگەزی وڵاغە بەرزەکانە کە ئەسپ و ئێستر دەگرێتەوە و وڵاغە بەرزەکانیش چوار جۆرن.
یەکەم:_ (ئەسپ) کە دیارە و بە هێمای هێز و جوانی و خۆڕاگری ناسراوە،
دووەم:_ (مایین) کە مێیەکەیەتی و دەزێت و (جاشکێکەی) دەبێت، دواتر کەمێك گەورەتر دەبێت و پێی دەگوترێت (جوانوو یان جووانە مایین)
سێیەم:_ (بارگیر)، ئەسپ دوای ئەوەی دەخەسێنرێت و تەنها بۆ بارکردن بە کاردێت، پێی دەوترێت (بارگیر) و هەندێ جار (یەختە) شی پێ دەگوترێت.

چوارەم:_ ئێستر، هەرچی (ئێستر) ە، لە ئەسپ و مایین بە هێزتر و بە توانا‌تر و بەرگەگرترە و زاوزێ ناکات و زۆر شەمووسە.
***_ ماین، دەبێ بە دوو پیتی (ی) واتا (مایین) بنووسرێت، چونکە لە کاتی گۆکردنی وشەکەوە، پیتی (ی) درێژدەبێتەوە. هاوکات لە نێوان (ا) بزوێن و(ی) بزوێندا، دەبێ (ی) ترهەبێت. چونکە نابێ دوو پیتی بزوێن بە دوای یەکەوە بێن.
****_ لەوانەیە نووسەر، ئەم شیعرەی خۆی، بە تەنز و ساتیر بزانێت، بەڵام وەك خوێنەرێك بڕوام وایە، ساڵانێکی زۆرە و تاکو ئێستاش، جگە لە (د- شێرکۆ عەبدوڵا) ، هیچ نووسەرێکی دیکەی بواری نووسینی تەنز لە ئەدەبی کوردیدا نییە و کەس شان لە شانی ئەو نادات. بۆیە ئەوەی حەمە سەعیدحەسەن، نە ساتیرە، نە تەنز.
*****_ هیچ نووسینێکی ئەم نووسەرە نییە، لە پەراوێزیدا وشە و دەربڕینەکان بۆ خوێنەر شینەکاتەوە، بەڵام لەو شیعرەیدا، نە باسی (مایین) و نە باسی (لەقە) شی بۆ خوێنەران نەکردووە، چونکە دەزانێت نەنگییەکی گەورەیە، ژن بە ماین و ڕەتکردنەوەکەشی بە لووشکە وەشاندن بزانین. بۆیە بە ئەنقەست نووسەر ئەمەی نەنووسیوە. بەڵام ئایا ئەمە بە سەر هەموو خوێنەرێك تێ دەپەڕێت؟.

ڕواندز_ کۆتایی شوباتی 2020